

UNIVERZITET U BEOGRADU
SAOBRAĆAJNI FAKULTET

Mladenka BLAGOJEVIĆ
Dejan MARKOVIĆ

STANDARDI I REGULATIVA U POŠTANSKOM SAOBRAĆAJU

BEOGRAD
2024.

Mladenka Blagojević, Dejan Marković
STANDARDI I REGULATIVA U POŠTANSKOM SAOBRAĆAJU
I izdanje

Recenzenti: dr Bojan Jovanović
dr Dragana Šarac

Za izdavača: dr Nebojša Bojović, dekan

Glavni i odgovorni urednik: dr Mirjana Bugarinović

Tehnički urednik: Predrag Knežević

Korice: Predrag S. Zdravković

Izdavač: Univerzitet u Beogradu – Saobraćajni fakultet,
Vojvode Stepe 305; telefon: 011 3976 017;
faks: 011 3096 704; www.sf.bg.ac.rs

Priprema: Izdavačka delatnost Saobraćajnog fakulteta;
telefon: 011 3091 344; idsf@sf.bg.ac.rs;
(skriptarnica) sfknjige@sf.bg.ac.rs

Štampa: DONAT GRAF DOO BEOGRAD,
Vučka Milićevića, 29, 11306 Grocka;
telefon: 011 29 28 265; www.donatgraf.com

Tiraž: 125 primeraka

ISBN 978-86-7395-486-8

Na osnovu odluke Uređivačkog odbora Saobraćajnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, broj 912/2 od 5. jula 2024. godine, odobrava se za upotrebu u nastavi kao osnovni udžbenik na osnovnim studijama za predmet „Standardi i regulativa u poštanskom saobraćaju”.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

006.44:656.8(075.8)

БЛАГОЈЕВИЋ, Младенка, 1979-

Standardi i regulativa u poštanskom saobraćaju / Mladenka Blagojević, Dejan Marković.
- 1. izd. - Beograd : Univerzitet, Saobraćajni fakultet, 2024 (Zemun : Donat graf). - 205 str. :
ilustr. ; 24 cm

Tiraž 125. - Beleška o autorima: str. 187-189. - Bibliografija: str. 177-180.

ISBN 978-86-7395-486-8

1. Марковић, Дејан, 1968- [autor]

а) Поштански саобраћај -- Стандардизација

COBISS.SR-ID 152046345

Izdavač zadržava sva prava. Reprodukција pojedinih delova ili celine ove publikacije nije dozvoljena.

Sadržaj

Predgovor	7
1. POJAM STANDARDIZACIJE.....	11
1.1 Procedure donošenja, objavljivanja, povlačenja i označavanja srpskih standarda	17
1.2 Koristi od primene standarda	18
2. STANDARDIZACIJA U POŠTANSKOJ DELATNOSTI	21
2.1 Uloga Svetskog poštanskog saveza u procesu standardizacije poštanskog saobraćaja	22
2.1.1 Akta Svetskog poštanskog saveza	23
2.1.2 Organi Svetskog poštanskog saveza	25
2.1.3 Svetski poštanski savez kao specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija. .	28
2.1.4 Odbor za standardizaciju Svetskog poštanskog saveza.	28
2.1.5 Proces razvoja i odobravanja standarda od strane Svetskog poštanskog saveza	31
2.1.6 Numeracija i kontrola postojećih verzija standarda	33
2.1.7 Izdavanje novih i povlačenje starijih standarda	34
2.1.8 Objavljivanje i održavanje standarda	35
2.2 Standardizacija poštanske delatnosti na području Evrope	35
2.2.1 Standardizacija poštanskih usluga	40
2.2.2 Standard EN 13850 – Merenje tranzitnog vremena usluga s kraja na kraj za pojedinačne prioritetne pošiljke i pošiljke prve klase. .	49

3. REGULATIVA U POŠTANSKOM SAOBRAĆAJU.....	57
3.1 Regulativa Evropske unije relevantna za univerzalnu poštansku uslugu i liberalizaciju poštanskog tržišta.....	60
3.2 Tela nadležna za regulisanje tržišta poštanskih usluga u Republici Srbiji.....	64
3.3 Regulativa Republike Srbije relevantna za univerzalnu poštansku uslugu i liberalizaciju poštanskog tržišta.....	70
3.3.1 Zakon o poštanskim uslugama Republike Srbije.....	70
3.3.2 Podzakonska akta doneta od strane nadležnog ministarstva i nacionalnog regulatornog tela.....	77
3.3.3 Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godine.....	81
3.4 Usklađivanje poštanske regulative Republike Srbije sa zakonodavstvom Evropske unije i regulativom Svetskog poštanskog saveza.....	83
4. STANJE TRŽIŠTA POŠTANSKIH USLUGA NA MEĐUNARODNOM I NACIONALNOM NIVOU.....	87
4.1 Stanje i perspektive razvoja tržišta poštanskih usluga na svetskom nivou.....	88
4.1.1 Korišćenje 2IPD za merenje doprinosa poštanskog sektora ekonomskom razvoju.....	92
4.1.2 Trendovi prihoda od poštanskih usluga.....	100
4.2 Pregled tržišta poštanskih usluga na evropskom nivou.....	102
4.3 Tržište poštanskih usluga u Republici Srbiji.....	107
4.3.1 Pokazatelji tržišta poštanskih usluga.....	108
5. KVALITET POŠTANSKIH USLUGA U REPUBLICI SRBIJI.....	113
5.1 Kvalitet obavljanja univerzalne poštanske usluge.....	114
5.1.1 Brzina i pouzdanost prenosa i uručenja pošiljaka.....	114
5.1.2 Dostupnost univerzalne poštanske usluge.....	117
5.1.3 Zadovoljstvo i informisanost korisnika usluga.....	119
5.1.4 Efikasnost rešavanja reklamacija koje se odnose na univerzalnu poštansku uslugu.....	120
5.2 Kvalitet obavljanja ostalih poštanskih usluga.....	121
5.2.1 Dostupnost mreže poštanskih operatera.....	121
6. ODRŽIVOST I MEHANIZMI ZA FINANSIRANJE UNIVERZALNE POŠTANSKE USLUGE.....	123
6.1 Održivost univerzalne poštanske usluge.....	124
6.2 Mehanizmi za finansiranje univerzalne poštanske usluge.....	130

7. METODOLOGIJA OBRAČUNA I ODVOJENOSTI TROŠKOVA POŠTANSKIH USLUGA	135
7.1 Računovodstveno razdvajanje i troškovno računovodstvo	136
7.2 Metode za određivanje troška univerzalne poštanske usluge	138
7.2.1 Metodologija za obračun troškova zasnovana na aktivnostima (<i>Activity Based Costing</i> – ABC)	138
7.3 Obračun neto troška univerzalne poštanske usluge	147
8. PRISTUP POŠTANSKOJ MREŽI JAVNOG POŠTANSKOG OPERATORA. .	153
8.1 Osnovne odredbe pristupa poštanskoj mreži u Republici Srbiji.	154
8.1.1 Uslovi opremanja i predaje poštanskih pošiljaka	159
8.2 Modeli pristupa mreži na potpuno liberalizovanom poštanskom tržištu	160
8.2.1 Pristup mreži imenovanog poštanskog operatora	160
8.2.2 „End-to-end” model	162
8.2.3 Tačke, korisnici i cene pristupa.	162
9. REGULATIVA U OBLASTI UTICAJA POŠTANSKOG SAOBRAĆAJA NA ŽIVOTNU SREDINU I KLIMATSKE PROMENE	165
9.1 Evropsko zakonodavstvo o održivosti životne sredine	166
9.1.1 Direktiva o izveštavanju o korporativnoj održivosti	167
9.1.2 Direktiva o dubinskoj analizi korporativne održivosti	168
9.1.3 Standard EN 17837:2023	169
9.2 Nacionalna zakonodavstva o održivosti unutar poštanskog sektora.	171
9.3 Doprinosi Svetskog poštanskog saveza smanjenju uticaja klimatskih promena na životnu sredinu	173
9.4 Doprinosi Asocijacije javnih poštanskih operatora PostEurop smanjenju uticaja klimatskih promena na životnu sredinu.	174
9.5 Doprinosi Međunarodne poštanske korporacije smanjenju uticaja klimatskih promena na životnu sredinu.	175
Literatura	177
Spisak skraćenica	181
Spisak slika	183
Spisak tabela	185
Beleška o autorima	187
Prilozi	191

Predgovor

Poštanske usluge čine deo svakodnevnog života ljudi širom sveta, a da oni, često, toga nisu ni svesni. Poštanski saobraćaj smatra se značajnim elementom infrastrukture koji omogućava brz i siguran prenos saopštenja, robe i novca na nacionalnom i međunarodnom nivou. Očekivanja ljudi kao korisnika poštanskih usluga i njihove potrebe zadovoljavaju se razvojem novih tehnologija i većom i raznovrsnijom ponudom novih usluga od strane poštanskih operatora, što predstavlja odraz posebne pažnje koju sve zemlje danas poklanjaju poštanskom saobraćaju. Poštanska mreža zbog svoje dostupnosti i jedinstvenosti otvara nove mogućnosti za zadovoljenje potreba korisnika usluga na komunikacionom tržištu čime poštanski sektor postaje značajan činilac za razvoj informacionog društva. Posmatrano sa stanovišta tehničko-tehnoloških faktora, razvoj tehnologije, pre svega informaciono-komunikacione, znatno utiče na poštanski sektor, s tim da iskustva poštanskih operatora u velikom broju zemalja ukazuju na to da kroz saradnju sa državnim institucijama i međunarodnim organizacijama, kao i kroz uvođenje usluga nove generacije, operatori mogu uspešno poslovati u uslovima digitalne ere.

Da bi se obezbedila efikasnost u pomenutom kompleksnom lancu učesnika u prenosu pošiljaka i povezanost poštanskih mreža na globalnom nivou, uvođenje standarda u poštanski saobraćaj bilo je neophodno. Može se reći da je poštanski saobraćaj začetnik standardizacije ako se ima u vidu činjenica da su u ovom vidu saobraćaja propisana prva pravila vezana za dimenzije pošiljaka, kao i pravila koja se odnose na adresovanje pošiljaka. Primena standarda u pružanju usluga dovodi do povećanja efikasnosti i efektivnosti procesa i kvaliteta usluga, čime se istovremeno izlazi u susret potrebama korisnika usluga i doprinosi podizanju nivoa njihovog zadovoljstva.

Oblast standardizacije mora biti praćena odgovarajućom regulativom u bilo kojoj oblasti, pa tako i u oblasti poštanskog saobraćaja. Aspekti standardizacije poštanske delatnosti i regulisanja pružanja te delatnosti su neodvojivi i u tom smislu neophodno ih je smatrati celinom. Donošenjem brojnih sistemskih zakona koji su harmonizovani sa zakonodavstvom Evropske unije unapređuju se domaći pravni i institucionalni okviri različitih oblasti, pri čemu se poštanska regulativa usklađuje sa međunarodnom regulativom, odnosno sa direktivama Evropske unije usvajanjem Zakona o poštanskim uslugama i podzakonskih akata. Međunarodna i nacionalna regulatorna akta su potrebna i za primenu standarda koji važe kako na međunarodnom, tako i na nacionalnom nivou.

Udžbenik „Standardi i regulativa u poštanskom saobraćaju” rezultat je pokušaja objedinjavanja materija koje se odnose na standardizaciju i na regulativu u poštanskom saobraćaju. Namenjen je studentima Saobraćajnog fakulteta Univerziteta u Beogradu kao osnovni udžbenik za istoimeni predmet na osnovnim akademskim studijama. Može biti koristan i studentima drugih fakulteta gde se izučavaju teme iz ove oblasti, kao i svim licima i institucijama zainteresovanim za standardizaciju i regulativu u oblasti poštanskog saobraćaja.

Oblasti od interesa obrađene u ovoj publikaciji prezentovane su kroz devet poglavlja.

Kroz prva dva poglavlja pripremljenog udžbenika čitaoci se upoznaju sa delom materije koji se odnosi na proces standardizacije, uz poseban osvrt na standardizaciju u poštanskom saobraćaju.

U prvom poglavlju „Pojam standardizacije” definiše se pojam standardizacije uopšte, na međunarodnom i nacionalnom nivou. Navode se osnovne karakteristike i odrednice pojma i procesa standardizacije koje su relevantne i zajedničke za sve industrije. Dalje su izloženi osnovni koraci procedura donošenja, objavljivanja, povlačenja i označavanja srpskih standarda, kao i koristi od primene standarda.

Drugim poglavljem „Standardizacija u poštanskom saobraćaju” sveobuhvatnije se pristupa standardizaciji u poštanskoj delatnosti. Poglavlje sadrži dve celine. Prva celina se odnosi na ulogu Svetskog poštanskog saveza u procesu standardizacije poštanskog saobraćaja, uz podsećanje na akta i organe ove organizacije. Posebno je prikazana delatnost Svetskog poštanskog saveza u domenu poštanske standardizacije kroz delatnost i aktivnosti Odbora za standardizaciju. Detaljnije su objašnjene procedure postupanja sa standardima u pogledu donošenja, usvajanja i povlačenja istih od strane Svetskog poštanskog saveza. Druga celina ovog poglavlja odnosi se na standardizaciju poštanske delatnosti na području Evrope. Opisan je proces standardizacije poštanskih usluga sa evropskog aspekta kroz delatnost Evropskog komiteta za standardizaciju i predstavljen jedan od ključnih standarda koji se primenjuje u poštanskom saobraćaju.

Treće poglavlje „Regulativa u poštanskom saobraćaju” daje pregled osnovne regulative Evropske unije relevantne za univerzalnu poštansku uslugu i liberalizaciju poštanskog tržišta. Odnosi se, pre svega na postojeće poštanske direktive. Dalje se poglavlje bavi regulativom Republike Srbije u oblasti poštanskog saobraćaja i telima nadležnim za regulisanje tržišta poštanskih usluga u Republici Srbiji, kao i usklađivanjem poštanske regulative Republike Srbije sa zakonodavstvom Evropske unije i regulativom Svetskog poštanskog saveza.

U četvrtom poglavlju „Stanje tržišta poštanskih usluga na međunarodnom i nacionalnom nivou” dat je prikaz stanja tržišta poštanskih usluga u svetu, Evropi i Republici Srbiji. Dati su podaci o određenim pokazateljima razvijenosti poštanskog tržišta. Treba naglasiti da su ovi podaci promenljivi na godišnjem nivou, a u ovom poglavlju su prikazani poslednji dostupni podaci u momentu pripremanja udžbenika.

Peto poglavlje „Kvalitet poštanskih usluga u Republici Srbiji” bavi se kvalitetom poštanskih usluga u Republici Srbiji. Prema izveštajima poštanskih operatora i nacionalnog regulatornog tela za oblast poštanskih usluga dat je prikaz stanja osnovnih parametara kvaliteta poštanskih usluga, posebno univerzalne i ostalih poštanskih usluga.

U šestom poglavlju „Održivost i mehanizmi za finansiranje univerzalne poštanske usluge” obrađivana je tema održivosti univerzalne poštanske usluge i u tom kontekstu dat je pregled mehanizama za njeno finansiranje. Ova tema predstavlja jednu od najaktuelnijih tema u poštanskom sektoru. Pitanje održivosti univerzalne usluge u svetlu trenutnih i nadolazećih tehnoloških i regulatornih promena je pitanje koje predstavlja značajnu okosnicu svih budućih zakonodavnih normi.

Sedmo poglavlje „Metodologija obračuna i odvojenosti troškova poštanskih usluga” odnosi se na metodologiju obračuna troškova poštanskih usluga. U tom smislu akcenat je na metodama za određivanje neto troška univerzalne poštanske usluge, kao i principima obračuna neto troška univerzalne poštanske usluge.

Osmo poglavlje „Pristup poštanskoj mreži javnog poštanskog operatora” tretira pitanje pristupa poštanskoj mreži javnog poštanskog operatora. U vezi sa tim pitanjem date su osnovne odredbe pristupa poštanskoj mreži u Republici Srbiji, kao i modeli pristupa mreži na potpuno liberalizovanom poštanskom tržištu.

U devetom poglavlju „Regulativa u oblasti uticaja poštanskog saobraćaja na životnu sredinu i klimatske promene” dat je pregled regulative u oblasti uticaja poštanskog sektora na životnu sredinu i klimatske promene. Napravljena je razlika između evropskog zakonodavstva o održivosti životne sredine i nacionalnog zakonodavstva o održivosti unutar poštanskog sektora. Takođe je dat pregled doprinosa određenih poštanskih organizacija smanjenju uticaja klimatskih promena na životnu sredinu.

Autori se zahvaljuju recenzentima, poštovanim i dragim kolegama, dr Dragani Šarac, redovnom profesoru Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu i dr Bojanu Jovanoviću, vanrednom profesoru Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu na korisnim i dobronamernim sugestijama. Takođe se zahvaljuju svima koji su doprineli kvalitetnoj pripremi teksta i štampanja udžbenika.

Beograd, jul 2024.

Autori